

Din Patrimoniul Memorialului Ipotești: manuscrisul lui A.D.Xenopol

„Un om încă tânăr, însă îmbătrânit de vreme, cu fața palidă, mersul încet, umerile joase și obosite, ca și când ar fi purtat cu greu povara tristelor lui gânduri. Ochii, această oglindă a sufletului, cătau tot în jos mihniți și melancolici, pare că se temeau a privi în sus, să nu-i mai vie cumva inspirația de care se feria” – așa arăta Eminescu în ziua de 15 iulie 1886, când venise în stabilimentul *Repedea* pentru „o cură de hidroterapie”. Mai exact, așa îl vedea Coralia Gatoschi, aflată în același stabiliment, sau, și mai exact, așa îl descria Riria în prima sa lucrare – *Ultima rază din viața lui Eminescu*, publicată în „Arhiva”, anul XIII, nr. 1 și 2, ianuarie – februarie 1902, p. 1-39.

La distanță de câteva numere (nr. 7 și 8, iulie – august), A.D. Xenopol prezenta „un nou poet de frunte”, „care subsemna cu pseudonimul *Riria* și a cărui nume este Coralia Gatoschi, născută Biberi, originară dintr-o familie românească din Basarabia”, despre care „chiar de la prima ei lucrare, *Ultima rază din viața lui Eminescu*, (...) toată lumea cultă s-a putut convinge că avea înaintea ei un talent de întâia ordine” (A.D.Xenopol, *Un nou poet de frunte*, în: „Arhiva”, numărul 7 și 8, iulie – august, p. 297-300).

Istoria literaturii, contrastant puternic cu elogiul făcut de A.D.Xenopol, nu va reține însă aproape nimic în cazul ei. „Pînă și un om bun și înțelegător cu alte – chiar multe – mediocrități, cum e Sextil Pușcariu, devine rezolut cu Riria: «despre lipsa de talent a acesteia te convingi ușor cetind tragedia d-sale în cinci acte *Elvira*». Asta-i numaidecît adevărat și, din păcate, pentru totdeauna”, scrie Al. Cistelean (Al. Cistelean, *Poeta Riria. Chanson d'amour*, în: „Vatra”, 4/2009, p. 10).

Aproape tot ce a publicat Riria a fost scris într-un singur an – 1902: „Riria a pornit ca din pușcă și în 1902 – care poate fi pe drept trecut în ane ca «anul Riria», ceea ce face și mai de neiertat carențele din dicționare – scotea patru cărți deodată, legate într-un tom destul de impresionant. Dacă-i adevărat ce zice Xenopol, că înainte de marea întâlnire ea n-avea decît caietul de *Cînturi vechi*, rezultă că Riria și-a scris aproape toată literatura cam într-un an; an, desigur, fulminant” (Cistelean, p. 10).

În 1908, Coralia Gatoschi, care păstrase numele celui de-al doilea soț, Vasile Gatoschi, se va căsători cu A.D. Xenopol. Xenopol o reîntîlnise pe fosta sa elevă în 1901 și îi dedicase și o poezie în franceză:

„A Riria

Comment veux-tu que je comprenne
Quand mon amour est si géant
Quand il me tire du néant
Néant de l'âme ou j'ai vécu
Jusqu'à ce que je t'ai connu?
Comment veux-tu que je comprenne?

6 aout 1901 Vorinkoph

A D Xénopol”

(Text transcris de Mihaela Anițului, Memorialul Ipotești)

Anterior, și Vasile Burlă, primul său soț, tot pentru Coralia, „compuse unica lui poezie, un acrostih, vorbind de buzele iubitei. Se rugă de I. Negruzzi să i-o publice în *Convorbiri* («O prostie poetică mai mult sau mai puțin nu va aduce o mare stricăciune»), dar acela fu neînduplecat”, consemnează G. Călinescu (G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, 1986, p. 441).

Și poezia lui A.D. Xenopol pare că a rămas în manuscris, fiind păstrată astăzi în Fondul Documentar Ipotești.

Ala Sainenco,

Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii *Mihai Eminescu*

